

Warszawa, ... 23. 10. 2009 r. ...

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-631290-III.09/AN

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pani
Jolanta Fedak
Minister Pracy
i Polityki Społecznej

Wam serdecznie Pani Minister

Pozwalam sobie przesłać do Pani Minister kopię pisma skierowanego do Rzecznika Praw Obywatelskich przez Panią Oliwię G., które dotyczy problemu odmowy przyznania świadczenia alimentacyjnego z powodu posiadania przez osobę uprawnioną dziecka.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2009 Nr 1, poz. 7 ze zm.) świadczenia z funduszu alimentacyjnego nie przysługują, jeżeli osoba uprawniona:

- 1) została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w rodzinie zastępczej;
- 2) jest pełnoletnia i posiada własne dziecko;
- 3) zawarła związek małżeński (...).

Wprowadzona regulacja ograniczyła uprawnienie do świadczeń z funduszu alimentacyjnych osobom, które spełniają wymagane prawem przesłanki pozytywne (art. 9 ustawy - spełnianie wymogów kryterium dochodowego, wiek osoby uprawnionej, legitymowanie się orzeczeniem stwierdzającym niepełnosprawności, zasądzone alimenty, bezskuteczności egzekucji) natomiast pojawiła się jedna z przesłanek negatywnych. Pojawienie się jednej z przesłanek negatywnych jest równoznaczne z powstaniem prawnej przeszkody w nabyciu prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Negatywną przesłanką przysługiwania prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego jest umieszczenie dziecka w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w rodzinie zastępczej z powodu odciążenia rodziców od wydatków związanych z utrzymaniem dziecka. Negatywną przesłanką jest także zawarcie związku małżeńskiego. Regulacja ta nawiązuje w wyraźny sposób do treści art. 27 k.r.o., gdzie unormowano wzajemne obowiązki małżonków. Jak wynika z tego przepisu, oboje małżonkowie obowiązani są każdy według swoich sił oraz swoich możliwości zarobkowych i majątkowych przyczynić

się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Wątpliwości budzi jednak negatywna przesłanka osiągnięcia pełnoletniości i posiadanie własnego dziecka.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności - bezterminowo. Osoba uprawniona to osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna (art. 2 pkt. 11 ustawy).

Ustawa przewiduje wypłacanie świadczeń jedynie małoletnim wierzycielom alimentacyjnym oraz tym osobom pełnoletnim, które kontynuują naukę lub są niepełnosprawni. Ogranicza więc wypłacanie świadczeń do przypadków nie pozostawiających wątpliwości co do ich trudnej sytuacji materialnej. Ma to miejsce jeśli alimentów nie uzyskuje dziecko i osoba dorosła, która jeszcze nie jest ekonomicznie samodzielna, gdyż kontynuuje naukę lub jest niepełnosprawna. Tak określony krąg podmiotowy zapewnia pomoc najbardziej potrzebującej i najsłabszej grupie osób - dzieciom, uczącej się i studiującej młodzieży oraz osobom niepełnosprawnym.

Nie wiadomo z jakiej przyczyny na wsparcie państwa i ochronę nie zasługuje natomiast samotna osoba pełnoletnia, ucząca się i posiadająca dziecko. Jej sytuacja jest szczególnie trudna. Nawet jeśli jej dziecko jest uprawnione do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, to ona sama może pozostać całkowicie bez środków na utrzymanie. Jeśli przyjmijemy, iż intencją ustawodawcy było wykluczenie możliwości pobierania „podwójnego” świadczenia alimentacyjnego z funduszu alimentacyjnego, to w wypadku samotnej, pełnoletniej matki, nie mogącej uzyskać (bezskuteczność egzekucji) alimentów na siebie i swoje dziecko, rozwiązanie takie nie znajduje uzasadnienia.

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów ma na celu pomoc i wsparcie osobom nie mogącym uzyskać (bezskuteczność egzekucji) alimentów. W szczególności dotyczy to rodzin niepełnych i ubogich. Wyłączenie z kręgu uprawnionych osób, które wypełniają wszystkie ustawowe pozytywne przesłanki do uzyskania świadczenia z funduszu alimentacyjnego, osób, które urodziły dziecko jest nieuprawnione. Co więcej sytuacja takiej młodej mamy jest niewątpliwie trudniejsza od sytuacji osób uczących się nie posiadających dzieci. Niejasny pozostaje cel, jakim kierował się ustawodawca wprowadzając dodatkowe kryterium różnicowania osób pełnoletnich, uczących się, bezskutecznie próbujących egzekwować zasądzone im alimenty i pełnoletnich, uczących się, bezskutecznie próbujących egzekwować zasądzone im alimenty, posiadających własne dziecko. Ustawa wprowadza różnicowanie osób uprawnionych do wsparcia ze strony państwa znajdujących się w identycznej sytuacji tylko z tego względu, że niektóre z osób posiadają własne dziecko. Trudno doszukać się jakichkolwiek podstaw do różnicowanego traktowania tych dwóch grup osób. Tym bardziej, że fundusz alimentacyjny pomaga tym, którzy znajdują się

w ciężkiej sytuacji dlatego, że nie mogą ściągnąć (wyegzekwować) zasądzonych im alimentów. Państwo pełni rolę gwaranta realizacji obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionych, ale nie zwalnia to dłużnika z wykonania obowiązku (do świadczeń alimentacyjnych zobowiązany jest w dalszym ciągu rodzic dziecka, a nie fundusz). Kwoty wypłacone z funduszu alimentacyjnego są odzyskiwane od dłużnika alimentacyjnego. Tryb i zasady odzyskiwania regulują art. 27-28 ustawy. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego są bowiem świadczeniami zwrotnymi - do zwrotu których zobowiązany jest dłużnik. Rozwiązania przyjęte w ustawie wynikają z założenia, że fundusz alimentacyjny nie stanowi bezzwrotnej pomocy społecznej państwa tak jak świadczenia wypłacane na podstawie ustawy o pomocy społecznej i świadczenia wypłacane na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych. Jest to rodzaj pożyczki państwa związanej z niemożliwością wyegzekwowania alimentów. Nie jest to jednak bezzwrotna pomoc społeczna państwa.

Tak więc nieuzasadnioną i niezgodną z art. 32 ust. 1 Konstytucji dyskryminację stanowi pominięcie wśród osób uprawnionych do pobierania świadczenia alimentacyjnego z funduszu alimentacyjnego osób pełnoletnich, uczących się posiadających własne dziecko. Skoro ustawodawca uznał potrzebę czasowego wsparcia ze środków publicznych osób pełnoletnich, uczących się lub niepełnosprawnych, to nie można znaleźć racjonalnego uzasadnienia zamknięcia możliwości uzyskania prawa do świadczenia alimentacyjnego z funduszu alimentacyjnego osobom pełnoletnim, uczącym się, posiadającym własne dziecko.

Działania i rozwiązania proponowane przez państwo w sferze socjalnej powinny umożliwiać precyzyjne określenie i uwzględnienie problemów związanych przede wszystkim z wychowywaniem dzieci, zarówno w kontekście zabezpieczenia podstawowych, przysługujących im praw, jak i wyrównania, gdy jest to niezbędne, szans rozwojowych. Do szczególnej pomocy władz publicznych mają prawo rodziny niepełne. Warto zatem - także z uwagi na gwarancję zawartą w art. 71 ust. 1 Konstytucji - dodać, że normy prawa przy konstruowaniu zasad pomocy finansowej państwa dla rodzin niepełnych potrzebne są wyjątkowo jasne i czytelne zasady. Stworzony przez państwo system gwarantujący wypłatę świadczeń z funduszu alimentacyjnego powinien także uwzględniać interesy dzieci, które muszą być traktowane jako nadrzędne we wszystkich sprawach dotyczących dzieci i w pierwszym rzędzie chronione i respektowane przez władze publiczne, w tym ustawodawcze, także w świetle art. 3 ust 1 Konwencji o prawach dziecka (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.).

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust 2 pkt 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) - zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie..

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich